

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Recensie van W. Nijenhuis, Ecclesia Reformata. Studies on the Reformation 2 [Kerk-historische Bijdragen 16] Leiden 1994)

Janse, W.

Citation

Janse, W. (1995). Recensie van W. Nijenhuis, Ecclesia Reformata. Studies on the Reformation 2 [Kerk-historische Bijdragen 16] Leiden 1994). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/11681>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/11681>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Korte aankondigingen

niet duidelijk. Slechts met de grootste moeite valt er iets van een lijn in het betoog te ontdekken. Het is een ordeloze opeenvolging van citaten met onduidelijke functie, van overbodige uitweidingen en van veel, heel veel herhalingen; het boek had zonder meer de helft korter gekund. Bij Cambridge University Press heeft een bureauredacteur kennelijk heel diep zitten slapen. Maar ik geef toe, het is moeilijk om bij dit boek wakker te blijven.

R. H. VERMIJ

Veelvormig calvinisme.

W. Nijenhuis,
Ecclesia reformata. Studies on the Reformation II. Kerkhistorische Bijdragen, 16 (E. J. Brill, Leiden etc. 1994) xiv + 325 blz. f 135. ISBN 90 04 09465 2.

Deze uitgave van Brill – garant voor esthetisch genoeg – bundelt in vervolg op deel I uit 1972 twaalf essays van de gerenommeerde Groningse emerituskerkhistoricus. Drie delen stellen elk in vier hoofdstukken achtereenvolgens de oecumenische Calvijn, de Nederlanden en de betrekkingen tussen de Republiek en Engeland tot 1650 aan de orde.

In deel I treft de bijdrage over de grenzen van de burgerlijke ongehoorzaamheid in de laatste preken van Calvijn (1559-1563). Calvijns reserve tegenover het verzetsrecht blijkt ambivalent. Nijenhuis signaleert een radicalisering van inzichten onder druk van de Franse burgeroorlog: een toenemend anti-monarchisme en een positievere waardering van het opstandsrecht van de lagere magistraat.

Deel II opent met een opstel over de Synode van Emden van 1571. In een informatief volgend hoofdstuk over religie en kerk in de Noordelijke Nederlanden tijdens de Opstand (uit de *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, helaas zonder noten) ontmaskert de auteur in de lijn van Woltjer het spreken over een 'calvinistisch Nederland' als een historische mystificatie. Kenmerkend is de studie over varianten van het zestiende-eeuwse Nederlandse calvinisme, die tussen 'rekelijken' en 'preciezen' bruggenbouwers als Taffin, Junius, De Villiers en Saravia,

adviseurs van Oranje, situeert.

Na een hoofdstuk over gereformeerde vastenpraktijken volgt het boeiende slotdeel over de Republiek en Engeland en Schotland in de eerste helft van de zeventiende eeuw. Het enige niet eerder gepubliceerde hoofdstuk 11 toont hoe intensief de (economische, politieke, theologische, universitaire, kerkelijke) relaties met Schotland waren. Analyse van het krachtenspel in de Verenigde Provinciën tussen kerkelijke sympathie voor het Engelse parlement, schijn-neutraliteit van de Staten Generaal en royalisme van stadhouder Frederik Hendrik (ondersteund door Vondel) brengt het belang van de Nederlandse gereformeerden voor de presbyterianisering van Engeland en Schotland aan het licht. Zowel van de steun van de Nederlandse classis aan het nonconformisme van de Haagse English Church als van het Schotse verzoek om Nederlandse support van de *Solemn league and covenant* 1643 blijkt gemeenschappelijke afweer van de Contra-reformatie de achtergrond te vormen.

De bundel is een welkome bijdrage tot het onderzoek van de Reformatie, die met name haar religieuze pluriformiteit en het spanningsveld kerk-overheid verheldert.

W. JANSE

Vrouwen in Engeland.

J. R. Brink ed.,
Privileging gender in early modern England. Sixteenth century essays studies, 23 (Sixteenth Century Journal, Kirksville 1993) vi + 250 blz. \$ 35. ISBN 0-940474-24-7.

This volume contains a fine collection of twelve essays on texts written by, about or for women in sixteenth and seventeenth century England. Among the women writers discussed are some names already made familiar by recent feminist critical endeavours but still deserving of more extensive consideration – for example, Mary Sidney, Elizabeth Cary, and Aphra Behn. Others, however, such as Anne Lok and Margaret Fell, are not yet so well known in their own right as they deserve to be, and the essays